

Weerbarstig erfgoed (2012) boekpresentatie en boekrecensies

Uitgeverij

Valkhof Pers

Op zondag 6 mei 2012 is het boek [Weerbarstig erfgoed](#) van Sieth Delhaas feestelijk ten doop gehouden. Dit boek, met als ondertitel ‘Globalisering in zakformaat’, gaat over een ontwikkelingsproject dat wél werkt: het [Kenya-project](#) van de Nederlandse Rentia Krijnen biedt zo’n 1500 Keniaanse weduwen en hun kinderen de kans op een zelfstandig en menswaardig bestaan.

In *Weerbarstig erfgoed* vertelt Sieth Delhaas het verhaal van deze weduwen, die volgens de tradities van hun volk na het overlijden van hun man vererfd worden aan hun zwager. Waar komt deze traditie vandaan? In hoeverre spelen de koloniale overheersing en de slavernijgeschiedenis hierin nog een rol? Wat beweegt de weduwen die zich aan deze traditie willen onttrekken? Op welke problemen en tegenwerking stuiten ze en hoe weten ze die te overwinnen?

Met veel gevoel voor de grote historische lijn én voor veelzeggende sprekende details en anekdotes heeft Delhaas dit indrukwekkende verhaal opgetekend. Het resultaat is een meeslepend en onthutsend boek, dat veel ‘ongemakkelijke waarheden’, ook over onszelf, aan het licht brengt.

Tijdens de presentatie duidde Ria Brouwers, tot voor kort als politicologe verbonden aan het Institute of Social Studies van de Erasmusuniversiteit Rotterdam, dit Keniaproject aan als een ‘eilandje van geluk’: het is hulp op beperkte schaal, die een kleine groep mensen gelukkig maakt, maar waarvandaan hopelijk bruggen naar andere mensen geslagen kunnen worden.

Eilandjes van geluk (2012) boekpresentatie

Toespraak bij presentatie Sieth Delhaas “Weerbarstig erfgoed”

Ria Brouwers, 6 mei 2012

”Het einde van de Derde Wereld” kopte dagblad Trouw twee weken geleden (21 april). De werkelijkheid is meestal ingewikkelder dan krantenkoppen. Zo ook in dit geval. Na wat juichkreten over economische groeicijfers in Azië en Afrika, de billboards in Kigali en de gestegen levensverwachting door betere bestrijding van diarree, malaria en longontsteking, volgen de nuanceringen. “In landen van de derde wereld leven nog steeds één miljard mensen die vandaag niet weten of ze morgen iets te eten hebben. In 2012 is één op de zeven wereldburgers nog extreem arm.” Terwijl hoop en optimisme groeien in veel landen in het Zuiden, blijft ontwikkelingshulp nodig, zegt ook de auteur van het artikel. Daarmee zitten we midden in het onderwerp van vandaag.

Ik wil het over drie dingen hebben:

- De complexiteit van tradities en wat hulp van buitenaf daaraan kan doen
- Eilandjes van geluk en doe-het-zelf-hulp
- Vriendschapsbanden en publiek belang

Complexe tradities en hulp

In januari 1996 - rond dezelfde tijd dus dat Rentia voor het eerst het weduwenproject bezocht - reisde ik voor het eerst naar Kenia. Ik ging ook naar Nyanza, want dat was een van de concentratie regio's van de Nederlandse hulp. Er was een grote variatie aan langlopende projecten, van kippen en melkvee, tot klein-industrie, watervoorziening, bosbouw en gezondheidszorg voor kinderen. Doel van het bezoek was te kijken of deze projecten ook aan vrouwen ten goede kwamen. Nederland had toen al zo'n vijftien jaar een beleid om de positie van vrouwen in ontwikkelingslanden te verbeteren en de Inspectie Ontwikkelingssamenwerking voerde een evaluatie uit voor het parlement om na te gaan wat daarvan in de praktijk terecht kwam. Met een team van Keniaanse en Nederlandse vrouwen en mannen was ik in Migori, Kisii, Kisumu, Homa Bay. In ons rapport schreven we over de situatie van vrouwen in Kenia en specifiek over die van vrouwen in de regio. We wezen erop dat vrouwen kwetsbaar zijn vanwege het naast elkaar bestaan van diverse juridische systemen, de officiële door het parlement goedgekeurde en de traditionele wetgeving. We namen een illustratie over uit een blad van een NGO (AMREF) waar een vrouw rouwt bij het graf van haar man, terwijl de familieleden de bezittingen uit haar huis halen. We tekenden ook anekdotes op, zoals deze: Vroeger was een man die maar één vrouw had niet gerespecteerd. Als mannen met elkaar gingen drinken, kon hij maar beter z'n mond houden, zo'n man had niks in te brengen. Hij moest bovendien vlakbij de uitgang van de hut zitten, want stel je voor dat

plotseling het nieuws zou komen dat z'n vrouw was overleden dan zou hij in de haast om naar huis te gaan - hij had immers maar één vrouw - de bierpot kunnen omstoten.

De publicatie van het rapport ondervond nogal wat oponthoud, omdat de sommigen op het ministerie meenden dat een bevriend staatshoofd beledigd werd! President Moi. We schreven namelijk dat Kenia met een uitzonderlijk grote delegatie naar de VN 2 Vrouwenconferentie in China was gegaan in 1995, maar dat president Moi de leden van de delegatie bij thuiskomst bezwoer om geen ruchtbaarheid te geven aan wat ze daar gehoord hadden. Er was veel gesproken over rechten van vrouwen ook de seksuele en reproductieve rechten.

“Those are dirty things that we should not allow to take root in this country”, zei de president volgens de Kenya Times (Oct 5 1995). De uitspraak zaaide verwarring, want anderen vonden het juist helemaal niet zo revolutionair dat men in Beijing had gesproken over intieme relaties tussen mannen of tussen vrouwen onderling. Zoals een dorpsoudste zei: Waarom zijn jullie helemaal naar Peking gegaan om te praten over vrouwen die met vrouwen trouwen? Wij hebben toch de traditie dat als een vrouw geen kinderen kan krijgen zij een andere vrouw vraagt om het kind voor haar te dragen!

We leerden veel van de studie:

- dat tradities zichzelf overleven - zwagerhuwelijk die ooit zin hadden maar in deze tijd achterhaald zijn en vanwege hiv/aids zelfs grote risico's opleveren
- dat interventies van buiten nieuwe ideeën kunnen aandragen die van binnenuit vaak moeilijk aan te kaarten zijn, een steun in de rug voor vrouwen(organisaties)
- dat tradities ook omzeild kunnen worden, bijv. door vrouwen dingen te leren die nieuw zijn, geen concurrentie vormen met iets wat traditioneel door mannen wordt gedaan (bijv planten van bomen waarop geen traditionele taboes rusten)
- dat economische ontwikkeling vaak wordt belemmerd door sociale gebruiken en patronen - omdat de armsgang van vrouwen niet verder reikt dan het boerenerf blijft hun onderneming meestal kleinschalig
- dat interventies slechts een beperkte groep ten goede komen - hoogstens 5-10% van de bevolking, niet de meest armlastigen, connecties zijn belangrijk. We spraken wel over 'eilandjes van geluk'.

Doe-het-zelf-hulp

Tijdens een andere reis naar Kenia ontmoette ik in Homa Bay een Nederlands echtpaar. Hun werkzame leven in Nederland zat erop. Met veel enthousiasme waren ze een project in Kenia begonnen en hielpen ze gezinnen in de provincie Nyanza aan malarianetten, het geld ervoor kwam van vrienden en familie in Nederland. Een typisch voorbeeld van de sinds een jaar of vijftien zo populaire doe-het-zelf-hulp. Nog een voorbeeld: wachtend op het vliegveld in Colombo, Sri Lanka, raakte ik aan de praat met een vader en dochter uit Nederland. Zij hadden net hun vakantie in het oosten van Sri Lanka erop zitten. Dat kon geen strandvakantie zijn, want het gebied (Batticalao) waar ze waren geweest was uiterst gevaarlijk vanwege de toen heersende oorlog. Ze waren opticiens en ieder jaar gingen ze er twee weken heen met een koffer vol brillen en apparatuur om mensen ter plaatse beter zicht te verschaffen.

Aanvankelijk werd de doe-het-zelf-hulp nogal bekritiseerd vanwege de beperkte schaal, omdat het niet professioneel zou zijn en weinig zoden aan de dijk zou zetten. Dat heb ik altijd

vreemd gevonden, want het past naadloos in onze tijd waar alles doe-het-zelf is: van de bouwmarkten tot de bankzaken achter onze thuiscomputer, van het kopen van een treinkaartje tot het boeken van je hotel in Verweggistan. Als je wilt dat iemand iets voor je doet kost het je geld, of sta je eindeloos in de wacht bij de 0800 of 0900 nummers. Logisch dus, die doe-het-zelf-hulp, die particuliere initiatieven, want ook door hun reizen zien mensen met eigen ogen de armoede en de grote verschillen in de wereld. Ondanks de kritiek, groeide deze vorm van hulp en intussen wordt hij door ontwikkelingsinstanties omarmd, zoals ook het geval is met het weduwenproject.

En het probleem van de beperkte schaal dan? Dat blijft, maar niet alleen voor de doe-het-zelf-hulp. Het geldt namelijk ook voor de hulp via de overheid, of via de ontwikkelingsorganisaties. De schaal is dan wat groter, maar nog steeds beperkt. Ook die hulp leidt tot eilandjes van geluk, zoals ik al vertelde: bereik van 5-10% maximaal.

Zestig jaar ontwikkelingssamenwerking heeft de armoede niet de wereld uitgeholpen en nog zestig jaar hulp zal dat ook niet doen. Maar er kunnen wel mensen geholpen worden, er kunnen wel nieuwe ideeën worden overgedragen, er kunnen wel trucjes worden verzonnen om de kring steeds groter te maken, er kunnen verbeteringen in gang worden gezet en banden worden gesmeed die levens veranderen. Maar laten we onszelf niet voor de gek houden: bestaande machtsstructuren zijn taai, tradities die ooit betekenis hadden zijn moeilijk te veranderen zolang ze de belangen dienen van degenen die aan de macht zijn. Dat blijkt ook in het weduwenproject. Zolang mensen denken dat de traditie voordeel voor hen heeft, zal hij gepropageerd worden. Zodra mensen een ander leven zijn gaan leiden en inzien dat het huwen van de vrouw van je overleden broer een last is, wordt hij overboord gezet.

Vriendschap en publiek belang

Ik werd getroffen door een stukje in Sieths boek waar een pater aan zijn voormalige leerlingen vraagt wat zij op het seminarie geleerd hadden. Het antwoord was dat zij hadden geleerd wat vriendschap is, want tot nu toe kenden zij alleen bloedverwantschap. Veel onderzoek naar de problemen in Afrika, komt tot de conclusie dat we er ten onrechte van uit gaan dat de scheiding tussen staat en samenleving in Afrika zo'n beetje hetzelfde is als bij ons in het westen en dat er een maatschappelijk middenveld is dat de staat ter verantwoording roept en opkomt voor het algemeen belang.

Maar in Afrika is georganiseerde tegenmacht in de samenleving meestal beperkt. De familie is de belangrijkste structuur. Politiek heeft een persoonsgebonden karakter, gestructureerd in een patrimoniaal model, waarbij de verticale lijnen van familie en etnische groep voorop staan. De meer horizontale verbanden van mensen die een overeenkomend belang hebben omdat ze hetzelfde werk doen, of dezelfde interesses hebben, of die vechten voor dezelfde idealen, zijn veel minder sterk ontwikkeld. Dat maakt het bevorderen van de publieke zaak vaak zo moeilijk. Ideeën over collectief en individu zijn in Afrika anders dan hier. Ik ken het weduwenproject niet, maar misschien is een van de grote verdiensten ervan wel dat het een bijdrage levert aan het bevorderen van de belangen van vrouwen juist over de familierelaties heen, aan het bevorderen van vriendschapsbanden tussen vrouwen met dezelfde problemen, banden die uiteindelijk de etnische tegenstellingen kunnen overbruggen. Dat maakt het dan zoveel meer dan een eilandje van geluk. Zulke initiatieven zijn hoopgevend, want qua ideeën en vastgeroeste patronen die ontwikkeling tegenhouden is de derde wereld nog lang niet ten einde.

Weerbarstig erfgoed (2012) boekpresentatie

Galerie Sanaa te Utrecht, 6 mei 2012

Sieth Delhaas

Welkom lieve gasten,

Jullie hier om mij heen te hebben, is voor mij de mooiste beloning nu het karwei definitief achter mij ligt. Nogmaals: Van harte welkom!

Het woord ‘karwei’, dat steeds bij me opkomt als ik over mijn onderzoek en het schrijven van mijn boek spreek, heb ik gisteren eens opgezocht in de *Dikke Van Dale*. Tot mijn verrassing is het afgeleid van het Franse woord ‘corvee’. Dat staat voor een herendienst die door een handwerksman verricht moet worden. Een opdracht en een aangenomen werk tegelijkertijd. In die twee rollen heb ik me de afgelopen jaren thuisgevoeld.

Voordat ik mevrouw Krijnen-Hendriks, Rentia, de initiatiefneemster van het weduwenproject in Kenia, mijn boek ga aanbieden, wil ik iets zeggen over het hoe en waarom van mijn boek.

Dit boek is geboren uit nieuwsgierigheid.

Nieuwsgierigheid voortkomend uit mijn journalistieke wortels.

Nieuwsgierigheid gegroeid ook door de verhalen die Rentia mij begon te vertellen toen ik haar in 1989 leerde kennen.

Zij begon mij ook te vertellen – naast de verhalen over haar eigen leven, hoe ze zelf op haar 38e weduwe werd en hoe het haar drie nog jonge kinderen verging – over het project in Kenia dat zij een jaar eerder was begonnen: een poging om weduwen van het Luo volk een zelfstandig bestaan te geven.

Zij had over de ellende van die vrouwen gehoord van een missionaris die al sinds de vijftiger jaren onder de Luo werkte. Rentia had hem tijdens zijn verlof in 1988 verteld dat zij na het overlijden van haar man aan een moderne theologische opleiding was begonnen. Die ging over de verhouding tussen theologie en maatschappij. Een studie met veel economie erin. En zij dacht dat ze die opleiding goed kon gebruiken om de katholieke brabantse boerinnen te ondersteunen in hun emancipatie.

Na haar verhaal vergeleek de missionaris de positie van Rentia als weduwe-die-op-eigen-kosten-kon-studeren met die van de vrouwen uit het gebied waar hij werkte. Als hún echtgenoot sterft, worden zij vererfd. Dat betekent in de praktijk: zij worden met have, goed en lijf, overgedaan aan een zwager. Want bij het oorspronkelijke huwelijk heeft haar schoonfamilie een bruidsschat aan de ouders van de bruid betaald. Meestal ging – en gaat dat nog in die grotendeels agrarische samenleving – om vee. Door het betalen van die bruidsschat wordt de vrouw eigendom van de schoonfamilie. Haar rol is vervolgens het baren van kinderen om de clan van de familie te versterken en om het het land te bewerken. Terug naar haar

ouders kan de weduwe niet want dan moet de bruidsschat terug naar de schoonfamilie. Daar hebben de ouders van de vrouw geen zin in want de bruidsschat is hun oudedagsvoorziening. En de waarde van hun dochter is door haar weduwschap gedegradeerd. Hertrouwen kan ze niet meer. Alleen de vererving aan een zwager blijft over.

Terwijl Rentia deze uitleg van de missionaris hoorde, trokken haar eigen zwagers als in een film aan haar voorbij.

Aan het eind van het gesprek vroeg zij: denk je dat daar ook weduwen zijn die niet vererfd willen worden? Daar kon de missionaris niet onmiddellijk antwoord op geven. Hij zou het, terug in Kenia, aan zijn collega vragen.

Met die vraag van Rentia in maart 1988 begon het weduwenproject. Want ja, er bleken inderdaad in de plaats Ahero nabij het Victoriameer een vijftal weduwen te zijn die zich niet wilden laten vererven. Hun bron van inkomsten in die positie: bedelen bij de plaatselijke priester.

Ik heb bijna twintig jaar de verhalen van Rentia over de wederwaardigheden van de weduwen en de ontwikkelingen en de tegenslagen binnen het project aangehoord. Soms gingen ze bij mij het ene oor in en het andere uit want ik was in die jaren tot 2005 meestal overbezet. Maar tussendoor, bij het aanhoren van wat Rentia in Kenia beleefde en zag, kwam bij mij altijd de opmerking terug: “Er gebeurt daar veel meer dan jij vertelt”.

Die opmerking had twee vragen als basis:

- 1) Hoe is het mogelijk dat die cultuur jou tolereert terwijl je hun belangrijkste traditie, die van de weduwenvererving, ondermijnt?
- 2) Waarom word je het land niet uitgezet?

Rentia nodigde me herhaaldelijk uit om mee te gaan om alles met eigen ogen te zien. Maar ik had lang geen tijd. Een maand met mijn zoon in Uganda in 2000 genas me bovendien van de lust – als ik die voorheen al had – om nog een voet in Afrika te zetten.

Maar in 2005 begon Rentia aan te dringen: “Je weet het Sieth, ik neem geen mensen mee van boven de zeventig. Dus als je nog mee wilt moet je nu meegaan.” Okay, in 2006 dan. Net op de grens. Maar toen kwam mijn verhuizing naar Deventer. In 2007 kon ik er niet meer onderuit.

Met mijn besluit om mee te gaan kwam het voornemen: als het allemaal waar is wat Rentia vertelt dan ga ik er een boek over schrijven. In september begon ik me in te lezen en in november vlogen we samen naar Kenia, en door naar de oevers van het Victoriameer aan de Kavirondobaai. Vanaf toen tot vandaag is het leven van de weduwen en hun strijd niet uit mijn hoofd geweest.

Toen ik eenmaal in Kenia was, ging ik Rentia’s verhalen beter begrijpen. Maar mijn vragen vermenigvuldigden zich. Op de meeste kreeg ik van Rentia dan als antwoord: “Sieth, met die problemen bemoei ik me niet, want dan kan ik mijn werk niet doen.”

Dat antwoord begreep ik ook, want ik zou zelf nooit het geduld, de wijsheid en het uithoudingsvermogen hebben kunnen opbrengen die ik Rentia daar zag praktiseren. Ik begreep dat ik op mijn eigen ondernemingsgeest en initiatieven was aangewezen.

Mijn nieuwsgierigheid en het verlangen om antwoord te vinden op alle vragen die bij mij opkwamen, werden de bronnen van mijn energie om het onderzoek te beginnen en het tot het einde vol te houden. Dat einde is er vandaag met het boek dat ik Rentia straks ga overhandigen.

Al werkend kwamen er naast mijn nieuwsgierigheid andere energieën bij.

Een ervan is het in aanraking komen met de vrouwen, de weduwen, die het project gestalte geven. Met name hun persoonlijke verhalen.

Met die verhalen en de praktijk van de inspanningen van de weduwen voor ogen, realiseerde ik mij dat er een oude energie in mij opnieuw werd aangewakkerd. Door mijn onderzoek en schrijven werd ik zelf onderdeel van de strijd van de Luo weduwen voor hun rechten.

Vrouwenrechten: een woord dat binnen de Luo-traditie een novum was.

Hoewel... Al luisterend werd mij duidelijk dat er in die uithoek van Kenia vrouwen waren die al in 1985 hadden gehoord van de VN-Vrouwenconferentie die toen in Nairobi, hun hoofdstad, werd gehouden. Drie jaar voordat Rentia het weduwenproject startte. En op die conferentie werd voor het eerst verklaard *dat alle menselijke problemen ook vrouwenproblemen zijn*. Dat was een verklaring om duidelijk te maken dat als er over 'mensen' werd gesproken het sinds die VN-Vrouwenconferentie niet meer alleen en vanzelfsprekend over mannen ging.

En ik hoorde in 2008, toen ik één van de jonge weduwen interviewde dat zij al op de middelbare school – bij de nonnen in Lwak – in 1995 had horen vertellen over de VN-Vrouwenconferentie die dat jaar in Peking plaatsvond. Haar docentes m/v vertelden hen dat nu ook de Afrikaanse vrouwen dezelfde rechten zouden krijgen als de mannen. Deze leerlinge van toen, die nu staflid is in het guesthouse van het weduwenproject, ontleent haar kracht om zich tegen de verervingstraditie te verzetten aan wat zij in 1995 over die vrouwenconferentie hoorde. En dan te bedenken dat ik toen, in 1995 bij de schaduwconferentie in Peking aanwezig was...

Een andere energie om mijn karwei te volbrengen was dat het weduwenproject voor heel wat grote Nederlandse ontwikkelingsorganisaties een voorbeeld is gebleken. Een jaloers-makend voorbeeld soms. Hoe vaak stelden werknemers van die grote ontwikkelingsorganisaties zichzelf niet de vraag – en soms ook hardop aan Rentia – : hoe doen jullie dat toch?

Ook het antwoord op die vraag wil ik door mijn boek laten zien.

Dit onderzoek gaf mij tenslotte ook de energie om het hele ontwikkelingshulpverhaal waarmee mijn generatie al vanaf de jaren zestig bezig is , mee belast is ook -, op een andere manier te gaan zien.

Hoe zie ik dat nu? Dat heb ik opgeschreven.

En mevrouw Ria Brouwers gaat straks meer vertellen over dat ontwikkelingshulpverhaal.

Toen ik in januari 2009 besloot te gaan schrijven heb ik drie vrouwen gevraagd mijn mee-lezeressen te worden. De eerste versie van mijn tekst hebben ze gelezen en van hun opmerkingen voorzien. Zij hebben mij enorm bemoedigd, me bekritiseerd en daarmee behoed voor allerlei ongerief. Die drie zijn José ten Berge en Eelkje van der Helm, die ik beiden al ken vanaf begin jaren tachtig. De derde, zuster Theresia Saers (JMJ) leerde ik vlak voor mijn vertrek uit Vught kennen. Hun kwaliteiten heb ik opgeschreven op de laatste pagina's van

mijn boek. Ze blijven voor altijd verbonden met dit boek. En ik blijf hen diep dankbaar voor hun praktische en morele steun.

Er was één iemand in al die jaren in wie ik, tijdens mijn onderzoek, mijn bevindingen en mijn vorderingen en tegenslagen, een nooit aflatende geïnteresseerde heb gevonden: Catharina Halkes. Vanaf het begin, tot het bijna einde, een kleine maand voor haar overlijden, bleef ze onvermoeibaar geïnteresseerd doorvragen en zich verbazen als ik bij haar op bezoek was. Ik ben haar als mijn beschermengel gaan beschouwen. Wánt, het was op haar 90e verjaardag in juli 2010, tijdens het feest dat zij gaf, dat ik na twintig jaar Angèlique Wegman-Dirks opnieuw ontmoette. Ze vroeg me wat ik deed. Ik had op mijn leeftijd natuurlijk kunnen zeggen: ik geniet van mijn pensioen. Maar nee, ik kwam met mijn onderzoek op de proppen. ‘Heb je al een uitgever?’ informeerde Angèlique, daadkrachtig als altijd. Dat was wat me nog altijd ontbrak: een uitgever. ‘Er is er hier één’, wist ze. ‘Stel me aan haar voor’, zei ik. En die fuif van Tine was het begin van de band met uitgeverij Valkhof Pers. Met vandaag als resultaat het prachtige boek dat u straks te zien krijgt.

Ik dank mevrouw Hanneke Westhoff en Mariken Roes, haar dochter uit het diepst van mijn hart voor hun deskundige begeleiding van mijn computertekst naar het resultaat dat er vandaag ligt. En aan onze samenwerking ligt de gezamenlijke vriendschap met en de herinnering aan Catharina Halkes ten grondslag. Catharina Halkes, mijn leermeesteres, die voor mijn cultuurkritische bewustzijn ontzettend veel heeft betekend,

En dan nu Rentia. De vrouw achter al deze gebeurtenissen, achter al dit werk. Wat moet ik over haar zeggen om haar volledig recht te doen?

In december, vlak voordat mijn tekst naar de uitgeverij ging, sprak ik met iemand van het Afrika-studiecentrum in Leiden en vertelde hem over de inhoud van mijn boek. Hij constateerde, mijn verhaal samenvattend, dus het boek is een hommage aan Rentia. Ik ontkende dit nadrukkelijk. In het begin van mijn onderzoek zei ik steeds dat het over het weduwenproject ging. Maar eenmaal aan het schrijven besepte ik dat het boek veel breder werd, dat het weduwenproject het uitgangspunt was.

Maar nu het boek klaar is en ik nog eens de woorden van de ASC-medewerker overweeg, is het natuurlijk wel een hommage aan Rentia geworden. Niet omdat ik het vanuit dat oogmerk geschreven heb. Want een hagiografie is wat mij betreft het ergste wat er is. Maar de weergave van de feiten van het project in het tweede deel van het boek, hoe het project zich organiseerde en groeide en volgend jaar haar vijfentwintigste jaar in gaat met vijftienhonderd weduwen en hun duizenden kinderen, dat succes van het project is op zichzelf een hommage aan de vrouw die een kwart eeuw geleden de vraag stelde: zijn er ook weduwen die níet willen worden vererfd? En die hommage geldt tegelijkertijd de weduwen die het project máken.

Rentia heeft mij door haar verhalen niet alleen geïnspireerd om aan dit onderzoek te beginnen. Zij heeft tijdens de jaren, die bestonden uit uren, dagen en maanden van onderzoek en schrijven ruimhartig en onvermoeibaar mijn talloze en op alle tijdstippen van de dag en avond tot tegen twaalven inbrekende telefoontjes, mails en sms’jes beantwoord. Of ontbrekende clou’s van gebeurtenissen verduidelijkt.

Mijn boek is weliswaar voortgekomen uit eigen initiatief, los van het project, maar ik wilde niet aan het werk gaan voordat ik Rentia’s toestemming en die van het bestuur van het project had gekregen.

Mijn voorwaarde aan haar was, dat ze, behalve de weergave van de interviews die ik haar heb afgenomen en sommige stukken tekst over de organisatie van het project, voor de verschijning van het boek niets te lezen zou krijgen. Ook dat vertrouwen heeft ze mij geschonken en tot het einde toe volgehouden. Die opstelling heeft mijn respect voor haar nog vergroot.

Rentia, ik heb je van tevoren gewaarschuwd, dat er een grote kans zou bestaan dat we door dit boek ruzie zouden krijgen, want het was een linke onderneming: ik schrijven over iets wat jouw kind is. Jij zei: 'met mij krijgt nooit iemand ruzie.' Je hebt gelijk gekregen.

Rentia: ik hoop dat je alles wat het *weerbarstig erfgoed* betreft met vreugde zult lezen. Voor mij was het een grote vreugde om dit corvée te doen.

Weerbarstig erfgoed (2012) boekrecensie

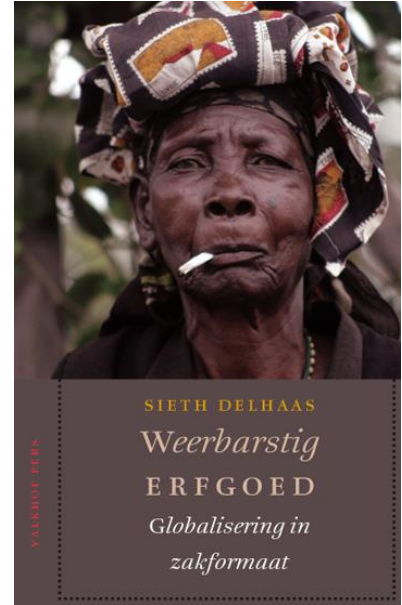
AfrikaNieuws, geplaatst [16 oktober 2012](#) in [Lees](#). Tags: [Afrika](#)

Miriam Grootscholten

Afrika, continent van tradities. Ze vormen de structuur van de samenleving en daardoor een houvast. Als een van die tradities zijn beste tijd gehad blijkt te hebben en mensen ertegen in opstand komen, dan is dit tevens ingrijpend op andere gebieden. Een voorbeeld hiervan zijn de vrouwen van het Luo volk in Kenia, die zich niet langer als erfgoed laten gebruiken.

Vrouw in je testament

In Afrika is het bij verschillende volken nog altijd de gewoonte om een vrouw als erfgoed te beschouwen. Wanneer de man sterft wordt de echtgenote overgedaan aan een broer of een ander familielid van de overledene. Dat heeft lang een beschermende functie gehad omdat een weduwe met lege handen achterbleef en op geen enkele manier in eigen onderhoud kon voorzien. Bij de Luo in Kenia was er steeds vaker sprake van vrouwen die weigerden zich te vererven, met alle nare gevolgen van dien. Ze werden door familie bedreigd, mishandeld en konden niet voor hun kinderen zorgen. De Nederlandse Rentia Krijnen-Hendriks nam in 1988 het initiatief om geld te verstrekken, een minikrediet waarmee deze vrouwen een eigen bedrijfje konden starten. Inmiddels zijn er al zo'n 1500 vrouwen zelfstandig dankzij deze actie.

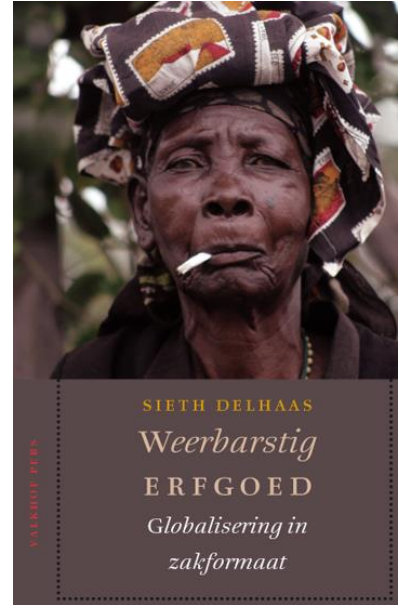
Breed onderzoek

Sieth Delhaas deed onderzoek naar verandering in deze traditie en de bemoeienis hiermee vanuit het Westen. Haar christelijke overtuiging is medebepalend voor haar manier van kijken. Waar andere studies over ontwikkelingsprojecten met name gaan over hoe een project moet worden opgezet besteedt Delhaas daarnaast evenveel aandacht aan de achtergrond van de initiatiefneemster en laat zien waar haar betrokkenheid met deze vrouwen is begonnen. Het boek is een hommage aan haar en aan de vrouwen van het project. Het onderzoek naar verandering in traditie is breed opgezet: waar komt deze traditie vandaan, wat beweegt weduwen zich aan deze traditie te onttrekken. Dat is interessant want het is niet de enige traditie in Afrika die wankelt. In breder perspectief kijkt Delhaas naar de Luo-bevolking, hun geschiedenis en hun positie in Kenia. De Westerse invloeden in de zin van kolonialisme en kapitalisme komen ook uitgebreid aan de orde. Globalisering in zakformaat luidt de ondertitel. Dat duidt vast op de kleinschaligheid van het project en niet op het lijvige formaat van dit boek, met op het omslag trouwens een prachtig portret van een oude vrouw uit Awasi met een peuk in haar mondhoek. Weerbarstig erfgoed is een treffend gekozen titel van een zorgvuldig, gedetailleerd en vooral ook liefdevol onderzoek naar een project dat werkt.

Weerbarstig erfgoed (2012) boekrecensie

webtopper.net/product/606321/Weerbarstig_erfgoed

Kenia 2011. Een man krijgt aids, of een ongeluk, en overlijdt. Zijn kersverse weduwe wordt, met haar kinderen en bezittingen en al, vererfd aan haar schoonfamilie, waarna haar vaak een slavenbestaan wacht. Het is nauwelijks voorstelbaar, maar 'weduwenvererving' is in Kenia bij enkele etnische groepen een traditie die ook vandaag nog in ere wordt gehouden. Weduwen van het Luo volk, een van de veertig etnische groepen waaruit Kenia is samengesteld, spelen in het doorbreken van deze traditie een voortrekkersrol. Hun succes wortelt in het initiatief van de Nederlandse Rentia Krijnen-Hendriks. Zij kon het zich niet voorstellen dat deze vrouwen, na de dood van hun man, eigendom werden van hun oudste zwager. Zij besloot vier jaar lang duizend gulden per jaar te sturen, zodat die vrouwen een eigen bedrijfje konden beginnen. Dat initiatief bleek in vruchtbare aarde te vallen. In 2011 zijn er 1500, vooral jonge, weduwen met hun duizenden kinderen lid van het weduwenproject en economisch zelfstandig.

Maar Weerbarstig erfgoed is niet alleen het verhaal van de Luo weduwen die zich niet wilden laten erven. Het is ook het verhaal van slavernij, kolonialisme en missie, van neokolonialisme en ontwikkelingshulp. Daarom begint het verhaal niet bij het project zelf, maar in het verleden. In het verleden van de initiatiefneemster en haar agrarische opvoeding. Van de Luo en hun tradities. Van Engelse kolonistoren. Van de missie. Van de Europese settlers.

Sieth Delhaas laat ook zien hoe enkele tientallen ongealfabetiseerde etnische groepen uit een onbegrensd gebied binnen de tijd van een eeuw meegevoerd werden in grillige plannen van Europese snit. Hoe zij, op het snijvlak van hun eigen tradities en westerse invloeden, worstelen om hun eigen weg naar een menswaardig bestaan te vinden.

Sieth Delhaas pleit daarbij voor een rechtvaardiger interpretatie van het begrip globalisering dan de veelal schril kapitalistische invulling die het meestal krijgt. Een globalisering die stoelt op humaniteit en solidariteit, waarin mensen op wereldwijd niveau zich elkaars bestaan en ontwikkeling aantrekken.

*Sieth Delhaas (*1936) studeerde na opleidingen journalistiek en theologie Algemene Cultuurwetenschappen aan de Open Universiteit Nederland en volgde de opleiding Filosofie Oost-West. Vanaf 1970 werkte zij als freelance journaliste voor diverse kranten en tijdschriften. In 2004 won zij de essayprijs van de faculteit Cultuurwetenschappen en het tijdschrift LOCUS van de Open Universiteit Nederland.*

Weerbarstig erfgoed (2012) boekrecensie

Drs. J.L.A. Versteijnen

De journaliste en cultuurhistorica beschrijft een project in Kenia, waarin al meer dan 1500 weduwen uit Kenia de kans krijgen een zelfstandig bestaan op te bouwen, in plaats van vererfd te worden aan de schoonfamilie, zoals traditioneel gebruikelijk.

Aan bod komen vragen naar de bron van deze traditie, of kolonialisme en slavernijgeschiedenis een rol spelen, wat de motieven zijn van deze weduwen zich aan deze traditie te onttrekken, en vooral, op welke problemen ze daarbij moeten rekenen?

Het boek combineert een schets van de grote historische lijn met veel aandacht voor het concrete, de details.

Veel achtergrondinformatie, goed geschreven, maar soms ook wel langdradig.
Met uitgebreide literatuuropgave.

‘Openhartige portretten van vrouwen die zich jarenlang met grote moed en vasthoudendheid verzetten tegen de druk van de familie.’

MyWorld

‘Een epos over het Luo volk, gericht op de verbetering van de positie van vrouwen in Kenia.’

Friesch Dagblad

‘Een bijzonder rijk en goedgeschreven boek.’

Hennie Burggraaf, NCRV-gids

‘Een moedgevend boek.’

VolZin